

Dinler taryhy epidemiýalary nähili düşündirýär?

Category: Edebi makalalar, Kitapcy, Medisina, Sözler

написано kitapcy | 23 января, 2025

Dinler taryhy epidemiýalary nähili düşündirýär? DINLER TARYHY EPIDEMIÝALARY NÄHILI DÜŞÜNDIRÝÄR?

Dinler taryhynyň aýdyşyça, epidemiýa (köpçülikleýin ýokanç kesel), apy-tupan, harasat ýa-da şuňa meňzeş tebigy hadysalar Hudaýyň jezasy hökmünde orta çykypdyr. Halaýyk agyr-agyr günäleri edip, Hudaýyň duýduryşlaryna gulak germän, şeýlekin apy-tupanlaryň öz başyndan inderilmegine, münlerçe adamyň ölmegine sebäp bolupdyr. Eýsem şular ýaly ýagdaýda özüňi nähili alyp barmaly we epidemiýalara ýa-da tebigy heläkçiliklere garşy näme etmelidi? Ilkinji nobatda doga-dileg etmelidi, Hudaýyň rahmetine sygynyp, Ony hoşnut etmek üçin käbir gurban ediljek zatlary Ýaradana sunmalydy. Döwrüniň agalyk edýän dini taglymy sowallary şeýleräk jogaplaýardy. Koronawirusyň ýyldyrym çaltlygynda ähli ýurtlara ýaýrap, millionlarça adama ýokuşan şu döwüründe din dünýäsi bu täze epidemiýany nähili garşyladyka? Düýnüň çözgütleri şu günki gün üçinem güýjüni saklaýarmydy? Hudaý bu belany başymyza musallat etmek bilen kimlere nämäni duýdurýarka? Jogaplarymyza Eýrandan gelip gowşan bir habar bilen başlalyňmy?

■ WIRUS – MÄTINIŇ ÇYKYŞ ALAMATY

Habarda Eýranyň şaýy ymamlaryndan Aly Ryza Penahiýan koronawirus ýokanjyny Mätiniň orta çykyş alamatlaryndan biri hasaplaýar. Onuň pikirçe ýokanç bilen birlikde adamzat ýok bolma howpy bilen ýüzbe-ýüz bolmaly, şol wagtam muňa çäre hökmünde halasgär Mäti ýer ýüzüne inmeli. Ymam Penahiýan hatda munuň wagtyny hem aýdýardy:

– Oraza aýyndan öň geler. – Soňra şeýle diýdi: – Mätiniň geläýmegi gaty ahmal, emma munuň üçin virus hemme ýere

ýaýramaly, elbetde, biz hem gezegimizde hemmämiz jem bolup munuň üçin doga etmeli.

Eýrandan gelip gowşan başga bir habar bolsa, Murteza Kohensal bilen baglanyşyklydy. Kohensal koronawirusy yslymy usullar bilen bejerip bilýändigini aýdýarmyş. Ol munuň üçin näsaglaryň dodagyna nämedir bir madda çalýarmyş. Saglygy goraýyş ulgamynda lukmanlaryň alyp barýan ähli işleriniň biderekdigini aýdýan ulama öz «bejergisini» edende hiç hili gorag serişdesini ulananokmyş. Hernä bu şarlatan tebip Dini ulamalaryň ýörite kazyýetiniň karary bilen Gilan welaýatynda tussag astyna alyndy. Görşüňiz ýaly, Eýranam indi «ulamalyga bukulyp edýän pyssy-pyjurlyklaryňyz besdir» diýdi öýdýän.

Şeýle-de, eýran hökümetiniň köpçülikleýin ýokanja mätilik alamaty hökmünde garamaýandygyny we medisina çärelerini talabalaýyk ýerine ýetirýändigini belläp geçmek gerek. Häzir Eýranda-da mekdepleriň, zyýaratgähleriň, dükanlaryň aglabasynyň gapysyna gulp uruldy, dini toparlanyşklar gadagan edildi. Onda Eýran Penahiýanyň tersine, wirusyň garşysyna göreşmek bilen Mätiniň gelmeginiň önüni aljak bolýar-da! Diýmek, şaýy ymam Eýrany-da öz agzyna aňkardyp bilmedik bolarly.

Eýran bilen baglanyşykly oňyn üýtgeşme bolsa Şirazda bolup geçdi. Eýranyň «Şah Jerag» metjidinde we mawzoleyinde agzaburun örtügi (maska) önümçiligine başlan metjit tikiňçilik kärhanasynyň deregine ulanylyp başlandy. Özüňiz pikir edip görüň: ýagşylyk etmek, işlemek, adamyň we jemgyýetiň saglygyna hyzmat etmek – iň gowy ybadat dälmi näme? Diýmek, muňa iň amatly ýerleriň biri-de ybadathanalar diýlip düşünilen bolarly.

■ **“HAKYM HARAM BOLSUN, WIRUS ÝOLUKSYN ŞOLARA!”**

Ybadathana diýlende, özüňiziňem bilşiňiz ýaly, ýurdumyzdaky metjitleriň wirus zerarly ýapylmagyna belli bir wagta çenli garşylyk görkezener boldy. Bolar-bolmaz garşylyklar bildirildi, aýdylmaly däl paýyş sözler aýdyldy. Hatda metjitleriň ýapylmagyny talap eden adamlary “dine duşmançylyk

etmekde" aýyplanlaram boldy. Netijede, bu kararyň neneňsi dogry karardygy we hatda muny kabul etmekde gijä galynandygy ýüze çykdy. Özem hut ysmaýylaga jemagatynyň tanalýan şahslaryndan Jüpbeli Ahmet hoja bu babatda gijä galynandygyny boýun aldy. Onuň pikirçe wirisyň agramly bölegi umra zyýaratyndan gelenlerden ýaýrapdy. Bu ýagdaýda jumga namazyny birnäçe hepde öňünden goýbolsun etmelidi, emma şeýdilmändigi üçin öňüni alyş çärelerinde agsamalar ýüze çykdy. Has soňra Jüpbeli «ýeke özi jumga namazyny okaýanlary» ýaňsylady.

Jüpbeliniň ady tutulansoň, şonuň bilenem dowam edeliň. Ol žurnalist Saýgy Öztürke «koronawirusa garşy täze çeşmelerden toplan dogalary» bilen goranyandygyny aýdýardy. Ýöne onuň bir nägileligi bardy: Jüpbeliniň adyndan doga-tumar ýasalyp satylýarmyş. Boljak zat däl. Jüpbeli hoja «bu dogalary satýanlara hakym haram bolsun, virus bulaşsyn şolara» diýip gargynýardy.

Ysmaýylaga jemagatynyň başga bir mallasumagy bolsa aýdyp bolmajak sözler bilen jemgyýetiň üstüne süründi:

"Zyna merkezleri ýapyldy. Jelepçiligi wagyz edýän mediýa täze wejeraçylykly pozalary tapmakda kynçylyk çekýär. Sutonyorlar işsiz galdy. Plýažlar boş. Ýolbaşçylar spirtli içgileri içmegiň zyýanlygyjy aýdýarlar. Mazlumlara gan gusduran ganhorlar hinlerine çekildi. Korona Kurany öwrenesi gelmeýän dünýäni terbiýelemäge çykan işgärmi?"

Bu sözleriň eýesi birnäçe ýyllap Din işleri ministrliginde işlän Ihsan Şenojak.

Wirusdanam öz dini teswirine, hapa syýasatyna paý çykarmaga, bähbit gözlemäge synanyşýan mallasumak wirusy din üçin işleýän işgäre meňzedýärdi. Hut şol günlerde Mekge-Medine ýaly mukaddes şäherlerde-de öýden çykmak gadagan edilipdi, Käbe ýapylypdy, jumga namazlary okalmaz hala gelipdi. Şu ýagdaýda onda virus belasyny dine we yslama garşy orta çykan zat hökmünde düşündirsek dogry bolarmy? Hawa, şeýlekin zyýanly düşünjäniň bizi şular ýaly düýpsüz girdaba itermegi-de daşda däl.

Korona günlerinde Päkistanda birtopar adam jumga namazlaryny okamaga rugsat bermändikleri üçin polisiýa işgärleriniň üstüne

topulypdyrlar, Stambulda koronawirusa garşy doga ýazyp berýän biri saklanypdyr, Kûtahýada wirusa garşy mal kesipdirler, internetde koronawirusa garşy ýörite doga okama saýty-da açylypdyr. Şeýle-de Din işleri ministrligi wirusa garşy metjitlerde doga okadypdyr we «döwlet derejesinde geçirilýän haýyr-sahawatlara işjeň gatnaşmagyňam» zekat hasabynda görüljekdigi barada fetwa çykarypdyr.

Elbetde, ýokanç günlerinde başga-da göze ilýän dini wagyz-nesihat işleri gyzgalaňly dowam edýär.

Nemes akyldary «*Adamyň nämä ynanýandygy esasy zat däl, esasy zat – ynanýan zadynyň ony ne hallara salanlygydyr*» diýýär. Şonuň üçinem ýüzlerçe ýyllap akabasy umuman birmeňzeş dinlere dürli-dürli düşündirişler berilipdir, toslanam düşündirişe görä-de adam üýtgäp özgeripdir. Görüp-bilip, agzap geçenlerimiz bolsa adamlaryň daşky keşpleri bilen baglansykly. Herkes nähili ynanýan bolsa, daşky keşbine-de şony çykarýar. Edil XII asyrda Wenada ýaýran çuma ýokanjy wagtynda beýleki ýoldaşlaryndan tapawutlanyp buthanalaryndan çykman oturan we ahyrynda ölüme döş gerip näsaglara ýardam edem poplar ýaly.

Aýdyn TONGA.

Odatv.com, 10.04.2020

Terjime eden: Guwanç MÄMILIÝEW. Edebi makalalar